

O NOUĂ CONTRIBUȚIE ÎN REBRENOLOGIE

Am avut un motiv special și o mare nerăbdare de a citi studiul dlui Cubleșan despre nuvelistica lui Rebreanu și chiar de a-i face o mică recenzie. Pentru a explica cele afirmate e nevoie de o paranteză și chiar dacă voi fi acuzat de lipsă de modestie îmi asum riscul mărturisirii în acest context. În toamna lui 2012 am definitivat pentru tipar volumul “Proza scurtă a lui Liviu Rebreanu”, dar am hotărât publicarea lui pentru 2014 - 2015. Pe foaia de titlu am inscripționat: “O lacrimă la comemorare; o floare la aniversare – LIVIU REBREANU 1885 - 1944”. Pentru adevărul mărturisirii dovadă capitolele publicate prin reviste începând cu anul 2009; și dl Cubleșan, cu care am avut un mic schimb de epistole pe subiectul acesta, poate depune mărturie.

Despre proza scurtă a autorului lui *Ion* s-a scris relativ mult în toată gama valorică, de la neglijarea și neînțelegerea acestui sector al creației scriitorului, trecând prin mediocritatea și sociologia cea mai de jos, pînă la cîteva realizări majore. Cronologic, ultima mare realizare este studiul monografic **Nuvelistul Rebreanu** (Ed. Academiei Române, 2012) semnat de prodigiousul profesor universitar Constantin Cubleșan.

Studiul este structurat în șapte capitole tematice precedate de unul despre “Căutarea de sine” și urmate de unul scurt, “Încheiere”. Păstrînd criteriul tematic, criticul analizează exhaustiv, punctual toate prozele scurte ale scriitorului aducînd completări și nuanțări la exegeza anterioară. Cunoscînd subiectul aș putea enunța ample opinii pe marginea fiecărui capitol al studiului, dar mă rezum la cîteva observații care să punteze importanța și valoarea contribuției dlui Cubleșan la exegeza operei lui Liviu Rebreanu.

În primul capitol, autorul rezolvă cîteva probleme importante referitoare la ceea ce numește “căutarea de sine” sau altfel spus “biografia intelectuală” a foarte tînărul Liviu Rebreanu din vremea studiilor militare și a scurtei cariere de ofițer în armata Imperiului și din perioada domiciliului obligatoriu acasă (1908-1910) după demisia din armată; încadrarea debutului în proza vremii. “Perioada începuturilor scriitoricești ale lui Liviu Rebreanu are, zice criticul, trei etape distincte”: etapa studiilor la Academia militară “Ludoviceum” cînd scrie “teatru”; perioada carierei militare cînd produce proze în limba maghiară și “a treia etapă, și cea mai semnificativă, hotărîtoare pentru destinul său artistic, este cea de după abandonarea carierei militare și întoarcerea pe meleagurile născudene, acasă, în lumea satului românesc transilvănean.” Întoarcerea acasă o consider hotărîtoare pentru viitorul prozator pentru factologia de biografie sufletească și intelectuală. Este o întoarcere în **matricea sa stilistică**. De la începuturi, Rebreanu a auzit în el **glasul** scrisului și a răspuns la această chemare. În capitolul doi, “Imaginea debutului”, sunt trecute în revistă analitic textele în limba maghiară din volumul *Szamar lerta/Scara măgarilor* pregătit pentru tipar pe cînd mai era ofițer în garnizoana de la Gyula. Prozele sunt semnate Olly Oliver, pseodonom pentru Rebran Oliver (maghiarizarea numelui românesc Rebreanu Liviu). De apreciat strădania criticului de a scoate ceva din acele proze și de a le lega de ceea ce va scrie nuvelistul român Liviu Rebreanu. După părerea mea efortul depus este disproporționat de mare în raport cu valoarea și importanța acelor schițe în limba maghiară. Prozele respective rămîn doar un capitol de istorie literară cu valoare strict de document. Undeva în studiu, amintind și pe Ioan Slavici, criticul se întreabă destul de retoric: ce ar fi ajuns Liviu Rebreanu dacă rămînea în Imperiu, departe de casă și ar fi continuat să scrie în limba maghiară. Dl Cubleșan opinează că literatura maghiară a pierdut un scriitor cel puțin important. Aici din nou mă despart de dl. Cubleșan. Chiar dacă ar fi ajuns scriitor maghiar susțin că nu ar fi depășit statutul de scriitor mediu provenit *dintr-o provincie de la marginea imperiului* bicefal. Aici este locul să mai fac o observație. Cred că acordă o atenție prea mare și textelor din categoria traduceri-prelucrări (“Țăranul și coasa”, “Ionică”, etc) integrîndu-le cam cu prea mare îngăduință în fluxul prozelor *scrise de Liviu Rebreanu*. Acestea sunt doar exerciții de stil și compoziție.

Fiind conștient că acele proze nu-l reprezintă nici ca subiect, nici ca valoare, scriitorul le-a lăst (cu două-trei excepții) uitate prin reviste. În bibliografia studiată n-am întâlnit mențiunea că Rebreanu ar fi publicat fragmente din romanele la care lucra sau definitivate. În schimb foarte ușor și repede asemenea proze mediocre a publicat și înainte și după 1920, anul romanului *Ion*. De ce? Probabil că scrierea unor astfel de schițe are și alte cauze decât cele ale inspirației.

Criticul păstrează clasificarea tematică devenită clasică de la Piru încoace și acceptată aproape de toată lumea proze de inspirație rurală; proze de inspirație citadină; proze inspirate de Primul Război. Acestei clasificări dl Cubleşan aduce modificări și nuanțări personale, importante, care pun în lumină varietatea și bogăția prozei scurte rebreniene. Tema citadină este desfăcută în “Cei de la marginea societății” [lumea lumpenului]; “Oamenii umili ai orașului”; “Iluzii, decepții, blazări”. De asemenea propune o nouă grupare tematico-stilistică: “parabole și fantezii diverse”.

Comentarii nuvelisticii rebreniene au pus sub semnul influenței lui Gorki și Caragiale bucăți precum *Culcușul*, *Golanii*, *Oocrotitorul*, *Norocul etc*, dar, practic, fără analiza problemei. Noul exeget al lui Rebreanu aduce substanțiale completări reliefând partea originală a prozelor în cauză.

În analiza textelor, criticul, mereu echilibrat, urmărește punerea în relief a subiectului cu posibilele lui semnificații, a personajelor cu trăsăturile lor semnificative, simultan cu analiza formei (stil, tehnici narative și copoziționale). În cazul unor nuvele *analitica* (interpretarea) putea fi mult mai amplă și adâncă; criticul s-a mulțumit cu puțin.

Demersul analitic pune în evidență câteva aspecte esențiale ale lui Liviu Rebreanu ca autor de povestiri, schițe și nuvele, cum ar fi: evoluția scriitoricească de la debutul revuistic în “Luceafărul” de la Sibiu (*Glasul inimii*, 1908) pînă la *Ițic Ștrul, dezertor* (1920, anul publicării romanului *Ion*) sub diferite aspecte: tipologia subiectelor, a conflictelor și a personajelor, tipul de analiză psihologică practicat de Rebreanu, relația dintre narație și descripție, specificul descrierii rebreniene. Toate aceste aspecte ale nuvelisticii lui Rebreanu puteau fi aprofundate, multe din proze pretîndu-se la subtilități de analiză. Tocmai de aceea spuneam că autorul studiului s-a mulțumit cu puțin!

Caracterul analitic-punctual al studiului și trimerile spre relația proză scurtă-romane pun în lumină unitatea operei lui Liviu Rebreanu, o unitate de *Weltanschauung* și de stil. În legătură cu observațiile relației nuvelă/roman, este de reținut că exegetul, spre deosebire de majoritatea comentatorilor, nu cade în păcatul purei factologii, găunoasă; nici un moment criticul nu subordonează proza scurtă romanului.

De-a lungul celor 320 de pagini sunt punctate puternica originalitate și contribuția lui Rebreanu la dezvoltarea și modernizarea prozei scurte românești din intervalul temporal 1900-1920. Era un câștig pentru studiu, dar și pentru cititor dacă observațiile respective ar fi fost însumate în capitolul final, ordonate pe câteva aspecte.

Trăgînd linie și făcînd socoteală putem spune că studiul, *Nuvelistul Rebreanu* a demonstrat teza pe care și-a popos-o: autonomia prozei scurte rebreniene, valoarea și importanța ei. Studiul dlui profesor Cubleşan rămîne unul de referință în bibliografia rebreniană.